

BRUNON HOLYST

NAPADY RABUNKOWE NA KIEROWCÓW TAKSÓWEK

1. Problematyka napadów rabunkowych została przedstawiona na podstawie analizy 70 spraw śledczych i sądowych kwalifikowanych z art 259 k.k. W badanym materiale były 53 sprawy zakończone wyrokiem skazującym i 17 umorzonych w toku śledztwa. Sprawy te dostarczyły materiału pozwalającego na omówienie zagadnień kryminalistycznych i kryminologicznych 77 napadów rabunkowych. Badania prowadziłem w Prokuraturze Generalnej w 1966 r.

W Polsce, podobnie jak w większości innych państw, organy ścigania karnego nie prowadzą specjalnych rejestrów, statystycznych przestępstw, których ofiarami lub pokrzywdzonymi są kierowcy taksówek. Również Naczelną Radę Zrzeszeń Prywatnego Handlu i Usług (reprezentująca około 90% ogólnej liczby kierowców taksówek osobowych) oraz Ministerstwo Komunikacji i Gospodarki Komunalnej nie dysponują pełnymi danymi liczbowymi o przestępstwach przeciwko kierowcom taksówek. Z tego też względu ocena statystyczna zjawiska stanowiącego przedmiot niniejszej publikacji jest związana z poważnymi trudnościami. Fragmentaryczne materiały liczbowe dotyczące niektórych lat i terenów mogą jedynie stanowić podstawę wnioskowania pośredniego o nasileniu takich przestępstw, jak napady rabunkowe i szalbierstwo.

Przy próbie ustalenia liczby napadów rabunkowych wiele materiałów wniosły ankiety wypełnione przez kierowców taksówek. Ankietyzacją objęto około 9% ogółu kierowców taksówek osobowych w Polsce według stanu na dzień 31 X 1966 r. Z otrzymanych 1520 ankiet wynika, iż 361 kierowców (23,8%) w okresie 10 lat (1955 - 1965) stało się ofiarami napadów na tle rabunkowym lub szalbierczym¹. Gdyby wskazane proporcje znalazły przybliżony wyraz wśród ogółu kierowców taksówek osobowych, to otrzymalibyśmy wysoką liczbę przestępstw, wynoszącą 4739, a więc rocznie 474 przypadki.

¹ Użyty termin „napad na tle szalbierczym” wymaga pewnego wyjaśnienia. Chodzi mianowicie o takie zachowanie się sprawcy, gdy w celu uniknięcia uiszczenia należności za przejazd podejmuje on działanie wymierzone przeciwko kierowcy, a przejawiające się w formie groźby lub gwałtu, wymuszając w ten sposób rezygnację kierowcy z otrzymania zapłaty.

Z ankiet wynika ponadto, że kierowcy taksówek w licznych przypadkach nie składają zameldowań o przestępstwach mniejszej wagi, traktując te incydenty jako normalne zjawisko ryzyka zawodowego i pragnąc uniknąć straty czasu związanego z czynnościami dochodzeniowymi.

Dość często zdarzają się przypadki, że organy ścigania karnego przy niezmienionym stanie faktycznym kwalifikują w pierwszej fazie dochodzenia czyn jako przestępstwo z art. 265 k.k. i dopiero po ustaleniu sprawcy zmieniają kwalifikację na prawidłową z art. 259 k.k. Tego rodzaju praktyka jest przejawem tendencji zmierzających do przedstawienia korzystniejszego obrazu wykrywalności sprawców rozboju. Umorzenie postępowania karnego o szalierstwo (art. 265 k.k.) ukrywa rozmiary niewykrywalności napadów rabunkowych. Wzgląd ten przestaje być aktualny z chwilą ustalenia sprawcy i wówczas dopiero, gdy przestępstwo może być wykazane w masie spraw wykrytych o napady rabunkowe, otrzymuje właściwą kwalifikację. Rozbój należy bowiem do tej kategorii przestępstw, według których przede wszystkim ocenia się skuteczność ścigania karnego.

2. Zagadnienie geografii kryminalnej przedstawiono w trzech przekrojach, uwzględniających: miejsce zamieszkania sprawców, miejsce wynajęcia taksówki oraz miejsce czynu (tabela 1).

Tabela 1

Geografia kryminalna

Województwo	Miejsce zamieszkania sprawców	Miejsce wynajęcia taksówki	Miejsce czynu
O g ó ł e m	93	77	77
Białostockie	2	—	—
Bydgoskie	8	5	4
Gdańskie	7	6	6
Katowickie	20	15	16
Kieleckie	2	—	—
Koszalińskie	5	3	3
Krakowskie	4	6	5
Lubelskie	2	1	1
Łódź miasto	7	5	6
Łódzkie	—	—	1
Olsztyńskie	5	3	3
Opolskie	4	2	1
Poznańskie	3	7	7
Rzeszowskie	2	2	2
Szczecińskie	4	1	2
Warszawa miasto	2	1	—
Warszawskie	5	5	6
Wrocławskie	8	10	8
Zielonogórskie	3	5	6

W przypadkach napadów rabunkowych stwierdzono, że stosunkowo duża grupa sprawców (około 35%) mieszkała na terenie innego województwa niż to, gdzie dokonano przestępstwa².

Czesław B. i Witold H., stali mieszkańcy Szczecina, sterroryzowali kierowcę taksówki w Krakowie i zabrali mu samochód marki moskwicz (Akta Sądu Wojewódzkiego w Krakowie, sygn. IV K. dor. 24/65).

Inni oskarżeni mieszkali i byli zatrudnieni w Białymstoku, a w Poznaniu dokonali napadu rabunkowego na kierowcę taksówki (Akta Sądu Powiatowego dla m. Poznania, sygn. V Kp. 604/57).

Dane dotyczące rocznego rytmu napadów rabunkowych (tabela 2) wykazują największe nasilenie w grudniu — podobnie jak w przypadkach zamachów na życie kierowców taksówek. Analiza tygodniowego rytmu (tabela 3) prowadzi do wniosku, iż niedziela i sobota wyróżniają się największą liczbą napadów rabunkowych. Na te dni przypada 44% wszystkich napadów.

Tabela 2

Roczny rytm przestępczości

Miesiąc	Liczba przypadków	Miesiąc	Liczba przypadków
Ogółem	77	Lipiec	4
Styczeń	6	Sierpień	6
Luty	5	Wrzesień	4
Marzec	8	Październik	9
Kwiecień	6	Listopad	8
Maj	7	Grudzień	12
Czerwiec	2		

Tabela 3

Tygodniowy rytm przestępstw

Dni tygodnia	Liczba przypadków	Dni tygodnia	Liczba przypadków
Ogółem	77	Czwartek	10
Poniedziałek	9	Piątek	8
Wtorek	9	Sobota	16
Środa	7	Niedziela	18

W większości przypadków napady rabunkowe na kierowców taksówek były dokonywane w godzinach nocnych. Przedstawiony w tabeli przebieg dobowego rytmu jest ściśle związany z charakterem przestępstwa.

² Z badań problematyki zamachów na życie kierowców taksówek wynika, iż 21 sprawców (ok. 40%) dokonało przestępstw na terenach innych województw. Por. B. Hołyst: *Zabójstwa i usiłowania zabójstw kierowców taksówek*. „Służba MO” 1968, nr 2.

Tabela 4

Rytm dobowy przestępstw

Godzina	Liczba przypadków
Ogółem	77
6 - 12	2
12 - 18	6
18 - 20	7
20 - 22	19
22 - 24	26
24 - 6	17

3. Sprawcami napadów rabunkowych są w zasadzie mężczyźni, co jest rzeczą zrozumiałą, ze względu na specyficzny charakter i okoliczności czynu. Wśród 93 sprawców były 3 kobiety. Stosunek zatem kobiet do mężczyzn wynosi 1:31; jest on trzykrotnie niższy od udziału kobiet w dokonywaniu zabójstw (1 : 10) i sześciokrotnie niższy od udziału kobiet w ogólnej przestępczości (1 : 5). W dwóch przypadkach udział kobiet w napadzie rabunkowym był aktywny na równi z mężczyznami.

Teresa P. wraz ze swoim mężem Marianem P. dokonała napadu na kierowcę taksówki. Po zadaniu kilku uderzeń w głowę wynieśli oni nieprzytomnego kierowcę z samochodu i porzucili w przydrożnym rowie (Akta Sądu Powiatowego w Świdnicy, sygn. II Kp. 810/62).

W innym przypadku udział kobiety nie był tak aktywny.

Mężczyzna będący w towarzystwie kobiety zatrzymał o godz. 23³⁰ taksówkę na trasie Kraków—Zielonka. Po przejechaniu 1,5 km kazali oni kierowcy zatrzymać się, a następnie mężczyzna uderzył go tępym narzędziem w głowę, po czym zrabował 600 złotych (Akta Prokuratury Powiatowej w Krakowie, sygn. 2 Ds. 916/63).

Tabela 5

Wiek sprawców

Wiek	Liczba sprawców
Ogółem	93
do 17	3
17 - 21	48
21 - 25	24
25 - 29	13
29 - 33	5

Wiek sprawców ilustruje tabela 5. Najliczniejszą grupę stanowią sprawcy w wieku do 21 lat (52%), ale wśród sprawców zamachu na życie kierowców taksówek dominują starsze roczniki, a ta grupa wynosi 29%.

Z analizy stanów faktycznych wynika, że jakkolwiek technika napadów rabunkowych jest podobna do stosowanej przy zamachach na życie (przewaga narzędzi tępych), to jednak akcja podejmowana przez młodo-

elanych jest mniej zdecydowana i skuteczna, spotyka się z efektywniejszą obroną pokrzywdzonego, co w wielu przypadkach — moim zdaniem niezupełnie słusznie — prowadzi do zastosowania przez sądy łagodniejszej kwalifikacji prawnej.

W czasie jazdy taksówką 20-letni Bronisław L. uderzył kamieniem w głowę kierowcę Czesława G. Akcja przestępstwa nie dała spodziewanych rezultatów, ponieważ kierowca obezwładnił napastnika, związał mu ręce krawatem, a następnie zawiózł go do III Komisariatu MO w Bytomiu (Akta Prokuratury Powiatowej w Bytomiu, sygn. 3 Ds. 1/62).

Te same względy, a mianowicie: brak dostatecznego zaufania we własne siły i rutyny przestępczej powodują, iż omawiana grupa sprawców szczególnie często działa w większych zespołach — trzech osób.

Tabela 6

Indywidualny i zespołowy sposób działania sprawców

Wiek	Ogółem	1 sprawca	2 sprawców	3 sprawców
do 17	3	1	2	—
17 - 21	48	14	12	25
21 - 25	24	10	13	1
25 - 29	13	2	8	3
29 - 33	5	3	2	—
Razem	93	27	37	29

Według tabeli 6 52% sprawców w wieku do 21 podejmowało akcję przestępczą w zespole aż 3 osób, natomiast w tak licznych zespołach działało zaledwie 4% sprawców w starszych grupach wieku. Odpowiednio do wieku kształtuje się stan cywilny sprawców (tabela 7).

Tabela 7

Stan cywilny sprawców

Stan cywilny	Liczba sprawców
Ogółem	93
Kawaler	68
Panna	1
Żonaty	22
Mężatka	2

Żaden ze sprawców nie miał średniego wykształcenia. Na 93 sprawców tylko czterech ukończyło 10 klas, siedmiu — 9 klas, a dziewięciu — 8 klas (tabela 8). Dane o zawodzie sprawców zawiera tabela 9.

Wśród sprawców napadów rabunkowych liczbowo dominującą pozycję zajmują niewykwalifikowani pracownicy fizyczni (62%). W badaniach

zamachów na życie kierowców taksówek stwierdzono, że grupa ta stanowiła 37%. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż 40 sprawców nigdzie nie pracowało.

Tabela 8

Wykształcenie sprawców

Liczba ukończonych klas	Liczba sprawców
5	5
6	3
7	65
8	9
9	7
10	4
Ogółem	93

Tabela 9

Zawód sprawców

Zawód	Liczba sprawców	Zawód	Liczba sprawców
Ogółem	93	Szoferzy	2
Niewykwalfikowani pracownicy fizyczni	58	Kreślarz	1
Wykwalfikowani pracownicy fizyczni:	28	Tkacz	1
Górnicy	6	Spawacz	1
Ślusarze	6	Mechanik	1
Elektrycy	5	Malarz pokojowy	1
Monterzy	3	Szewc	1
		Nauczyciel	1
		Rolnik	1
		Uczniowie	5

Sprawcy napadów rabunkowych na kierowców taksówek rekrutują się ze środowisk przejawiających duży stopień demoralizacji, przy czym bardzo znaczny odsetek wykazuje bogatą przeszłość przestępczą. Według informacji z rejestru skazanych 43,5% sprawców było już poprzednio karanych. Liczba ta nie obrazuje jednak w pełni rozmiarów przestępczej przeszłości sprawców. Jak zostało ujawnione w toku śledztw, 20% sprawców przed napadem na kierowców taksówek dokonało różnych przestępstw, za które nie zostali jeszcze pociągnięci do odpowiedzialności karnej.

Jan G., Henryk S. i Zygmunt G. należeli od dłuższego czasu do grupy przestępczej złożonej z 12 osób. Grupa ta dokonała wiele napadów m. in. na funkcjonariusza Milicji w celu zdobycia broni palnej. Zdobyty pistolet wykorzystano do napadu na kierowcę taksówki (Akta Sądu Wojewódzkiego dla m. Łodzi, sygn. IV A.K. 10/56).

Ponadto nie można pominąć zagadnienia „ciemnej liczby” przestępczej przeszłości sprawców. Trzeba bowiem wziąć pod uwagę fakt, iż przeważająca liczba poprzednich przestępstw pozostała nie ujawniona. Dla oceny elementu przestępczego nie bez znaczenia są także ustalenia, z których wynika, iż wielu sprawców po napadzie na kierowców taksówek kontynuowało działalność przestępczą.

Lesław Ł., Jerzy N. i Lotarg C. dokonali do chwili aresztowania jeszcze dwóch napadów rabunkowych, w wyniku których zabrali 2 zegarki ręczne oraz około 3500 zł (Akta Sądu Wojewódzkiego w Katowicach, sygn. IV K.Dor. 150/65).

O dużym stopniu demoralizacji środowiska przestępczego świadczy nie tylko przeszłość przestępcza dużej liczby sprawców, lecz również fakt, iż wszyscy oni prowadzili niemoralny tryb życia, a 40% sprawców nigdzie nie pracowało. W badanym materiale działalność przestępcza sześciu sprawców skierowana przeciwko kierowcom taksówek wykazywała cechy zawodowości. Napady były, dokonywane kilkakrotnie w stosunkowo krótkim okresie czasu.

W dniu 26 X 1958 r. w pobliżu dworca kolejowego w Ostródzie Zbigniew B. i Jerzy B. usiłowali dokonać napadu rabunkowego na kierowcę taksówki. W godzinach nocnych 22 XI 1958 r. ci sami sprawcy grożąc kierowcy taksówki Janowi K. użyciem pistoletu zabrali mu w celu przywłaszczenia samochodu marki warszawa. Następnego dnia dokonali oni napadu rabunkowego na kierowcę taksówki Bronisława O., któremu udało się zbiec (Akta Sądu Powiatowego w Ostródzie, sygn. Kp. 80/59).

Wydaje się, iż pomyślny przebieg realizacji pierwszego napadu stanowi zachętę do dalszego stosowania przyjętej metody rabunku. We wszystkich przypadkach sprawcom albo udało się uzyskać korzyści materialne, albo bez napotkania oporu bezpiecznie wycofać się z podjętej akcji.

Przy ocenie genezy zamiaru przestępczego należy uwzględnić nie tylko chęć uzyskania korzyści materialnych, lecz również inne czynniki, które skłoniły sprawców do zdobycia pieniędzy drogą przestępstwa. Około 40% sprawców nie pracowało zawodowo, a większość sprawców pracujących (64%) była już poprzednio karana. Wynika z tego, iż praca nie stanowiła czynnika powstrzymującego od powrotu do działalności przestępczej. W pięciu przypadkach bezpośrednio po opuszczeniu zakładu karnego, mimo podjęcia pracy zawodowej, dokonano napadu rabunkowego na kierowców taksówek.

Wojciech K. zapoznał się w więzieniu z Bogumiłem Sz. W sierpniu 1965 r. zostali oni zwolnieni, a w krótkim czasie dopuścili się rabunku samochodu marki warszawa (Akta Sądu Wojewódzkiego dla m. Łodzi, sygn. V K dor. 5/66).

Na 53 sprawy zakończone wyrokiem skazującym tylko w dziewięciu przypadkach osoby nie pracujące i nie karane dokonały napadu rabunkowego na kierowców taksówek. Jednakże sprawcy ci w sposób wyraźny

wkroczyli już na drogę chuligańskiego trybu życia. Na ogólną liczbę 53 spraw zakończonych wyrokiem skazującym w 25 przypadkach co najmniej jeden sprawca był już poprzednio karany. Ponadto z analizy wynika, iż w przypadkach współdziałania osób karanych z niekaranymi, inspiracja przestępcza pochodzi od osób poprzednio karanych. Na łatwość wciągnięcia do akcji przestępczej w poważnym stopniu wpływa nie tylko młody wiek, lecz również poziom rozwoju umysłowego.

W sprawach o napady rabunkowe na kierowców taksówek, podobnie jak w przypadkach zamachu na ich życie, alkohol nie odgrywa poważniejszej roli. Tylko 15 sprawców (16%) w chwili podjęcia akcji przestępczej znajdowało się pod wpływem alkoholu. W jednym przypadku sprawca był nałogowym alkoholikiem.

Jan K. z zawodu mechanik usiłował dokonać rabunku samochodu. Był on od dłuższego czasu pacjentem przychodni antyalkoholowej (Akta Sądu Powiatowego w Stargardzie, sygn. II Kp. 75/65).

Cele napadów rabunkowych na kierowców taksówek sprowadzają się do zaboru samochodu lub pieniędzy (tabela 10). Spośród sprawców na-

Tabela 10

Cel działania

Cel działania	Liczba przypadków
Ogółem	77
Zabór samochodu	17
Zabór samochodu i pieniędzy	7
Zabór pieniędzy	50
Nie ustalono	3

padów rabunkowych 5% nie pracowało lub przerwało naukę. Średnia wieku sprawców wynosi 22 lata. W przypadkach, gdy celem działania był rabunek samochodu i pieniędzy, większość sprawców (28 na 42) była zatrudniona, a średnia wieku wynosi 21 lat.

W największej liczbie przypadków celem rabunku samochodu było

Tabela 11

Cel rabunku samochodu

Cel rabunku samochodu	Liczba przypadków
Ogółem	24
Wykorzystanie samochodu do zamierzonej podróży	10
Wykorzystanie samochodu w działalności przestępczej	4
Szybkie oddalenie się z miejsca przestępstwa	2
Nie ustalono	8

wykorzystanie dla odbycia jednorazowej podróży, przy czym w toku postępowania sądowego nie zdołano ustalić, jaki był rzeczywisty cel tej podróży (por. tab. 11).

Witold F., Michał G. i Stefan O., mieszkańcy Koszalina, wyjaśnili, iż zrabowanym samochodem mieli zamiar udać się w lasy kieleckie (Akta Sądu Wojewódzkiego w Koszalinie, sygn. III K. 66/64). Z kolei posiadanie samochodu miało sprawcom ułatwić kontynuowanie działalności przestępczej. Chodziło w szczególności o stworzenie lepszych warunków dla dokonania planowanych włamań i napadów rabunkowych.

Oskarżeni Czesław B. i Witold H. ze Szczecina w drodze napadu rabunkowego zdobyli w Krakowie samochód marki moskwicz, którym udali się w kierunku Szczecina, aby na trasie dokonać kilku włamań do sklepów gminnych spółdzielni (Akta Sądu Wojewódzkiego w Krakowie, sygn. IV K. dor. 24/65).

W dwóch przypadkach sprawcy podjęli działanie zmierzające do rabunku samochodu w celu szybkiego i bezpiecznego opuszczenia terenu miejsca przestępstwa.

Mirosław Cz. i Mirosław G. zgodnie z planem uderzyli kierowcę taksówki w głowę, a następnie mieli dokonać rabunku pieniędzy i samochodu, żeby szybko oddalić się z miejsca przestępstwa (Akta Sądu Wojewódzkiego w Lublinie, sygn. IV K. dor. 208/59).

W ośmiu przypadkach nie ustalono, jaki był cel rabunku samochodu, bądź to ze względu na umorzenie śledztwa, bądź też z uwagi na nieprzyznanie się sprawców.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, sprzedaż zrabowanego samochodu nie była brana pod uwagę w planach sprawców. Przy napadach rabunkowych podjętych z zamiarem zabójstwa kierowców taksówek stwierdzono kilka przypadków, w których sprawcy usiłowali sprzedać samochód. Wskazuje to na związek pomiędzy zamiarem trwałego zawładnięcia samochodem a zamiarem zabójstwa. We wszystkich przypadkach (12), w których udało się zawładnąć samochodem, dalsze plany przestępców nie zostały zrealizowane. I tak w sześciu przypadkach w wyniku poważnego uszkodzenia samochodu sprawcy byli zmuszeni porzucić go. W trzech sprawach nastąpiło porzucenie samochodu ze względu na obawę zatrzymania. W dwóch przypadkach sprawcy nie mogli kontynuować jazdy z uwagi na zły stan drogi. Wreszcie w jednym przypadku sprawca wraz z samochodem został zatrzymany w bezpośrednim pościgu.

Na 50 przypadków napadów w celu rabunku pieniędzy tylko w 16 sprawach akcja przestępcza została zakończona powodzeniem. Dane dotyczące wysokości sum zrabowanych pieniędzy ilustruje tabela 12. Ponadto w trzech przypadkach dokonano również kradzieży zegarka wartości około 1500 zł. W siedmiu przypadkach sprawcy działali w zespole 2-3 osób, w związku z czym średnia wysokości sumy pieniędzy przypadająca na jednego uczestnika napadu rabunkowego wynosiła około 150 złotych.

Analiza okoliczności powstania zamiaru przestępczego pozwala na stwierdzenie, iż w sześciu przypadkach pierwotnym zamiarem sprawców było dokonanie włamań do kiosków „Ruchu”, napadów rabunkowych na

Tabela 12

Wysokość zrabowanych sum pieniędzy

Suma pieniędzy w złotych	Liczba przypadków
Ogółem	16
do 200	4
300 - 500	6
600 - 800	5
4000	1

sklepy itp. Jednakże nieoczekiwane trudności w realizacji tych zamiarów lub wysunięcie sugestii o łatwiejszym zdobyciu pieniędzy w drodze napadu rabunkowego na kierowców taksówek skłoniły sprawców do zmiany pierwotnych planów.

Tadeusz G. i Waław J. powzięli zamiar dokonania włamania do sklepu odzieżowego w Bytomiu. Ponieważ sklep był dobrze zabezpieczony, a ponadto spostrzegli nadchodzący patrol Milicji, odstąpili od tego zamiaru i jeszcze tego samego wieczoru dokonali napadu rabunkowego na kierowcę taksówki (Akta Sądu Powiatowego w Bytomiu, sygn. III Kp. 71/56).

W trzech przypadkach nie ustalono celu działania sprawców. Śledztwo zostało umorzone, a z okoliczności podanych przez pokrzywdzonych nie można było wyciągnąć wniosków co do określenia celu napadu.

4. We wszystkich przypadkach szczegółowo zaplanowano sposób działania przestępczego, przy czym w zdecydowanej większości przypadków

Tabela 13

Narzędzia przestępcze

Rodzaj narzędzia	Liczba przypadków	Rodzaj narzędzia	Liczba przypadków
Ogółem	67	Broń palna	14
Narzędzia tępe	43	pistolet	13
młotek	8	rewolwer	1
łom	7	Przedmioty imitujące	34
kamień	6	broń palną	
butelka	4	Narzędzia ostre	3
płaskownik metalowy	1	nóż	2
kastet	1	nożyce do cięcia drutu	1
gałka metalowa	1	Użycie kilku narzędzi	3
rura ołowiana	1	pistolet i bagnet	1
klucze	1	pistolet i nóż	1
nie ustalono	13	nóż i gaśnica	1

(G7) przewidziano narzędzia i użyto je: tępe, ostre i broń palną (tabela 13). Ponadto w 10 przypadkach, w których nie zostały użyte narzędzia, zapewniono zdecydowaną przewagę fizyczną sprawców nad pokrzywdzonym przez udział w napadzie dwóch lub trzech osób.

W planach przestępczych zaznaczają się pewne różnice w zależności od celu napadów rabunkowych. Gdy celem napadu jest rabunek samochodu, częściej obserwuje się działanie w zespole 2-3 osób (75% przypadków), natomiast w napadach rabunkowych podjętych w celu zdobycia pieniędzy liczba przypadków zespołowego działania wynosi 47%.

Broń palna dwa razy częściej występuje w napadach rabunkowych w celu zdobycia samochodu (28%) niż pieniędzy (14%). W 20% spraw o napady rabunkowe w celu zdobycia samochodu przestępcy zaplanowali dokonanie tych napadów bez użycia narzędzi, zakładając unieszkodliwienie kierowcy przez groźbę, duszenie, bicie po głowie itp., podczas gdy tylko w 7% przypadków rabunku pieniędzy sprawcy nie korzystali z narzędzi. We wszystkich tych przypadkach sprawcy występowali w zespole 2-3 osób.

Taktyka i technika przestępcza obejmuje dwie fazy: planowanie i wykonawstwo. Stadium wykonania nie zawsze pokrywa się z założeniami planu przestępstwa, czego krańcowym przykładem są bardzo liczne przypadki usiłowań rabunku samochodu lub pieniędzy. W 50% przypadków (12) sprawcom nie udało się rabunek samochodu. Złożyły się na to następujące czynniki: nieoczekiwane trudności z uruchomieniem silnika (5), skuteczna obrona czynna umożliwiająca ucieczkę kierowcy wraz z samochodem (3), ucieczka sprawców w wyniku wszczętego przez kierowcę alarmu (2) oraz udzielenie pomocy kierowcy przez osoby, które przypadkowo znalazły się na miejscu napadu (2). Te przyczyny nieosiągnięcia celu działania wskazują, iż właściwie plan przestępstwa został w zasadzie dobrze opracowany. Tylko w jednym przypadku wybór narzędzia nie był trafny, ponieważ można było przewidzieć, iż uderzenie butelką w warunkach ograniczonej przestrzeni w samochodzie nie może spowodować oczekiwanych rezultatów.

W 68% przypadków (34) miało miejsce jedynie usiłowanie rabunku pieniędzy. O nieefektywności działania zadecydowały następujące czynniki: skuteczna obrona czynna kierowcy (12), ucieczka sprawcy w wyniku wszczętego przez kierowcę alarmu (11), ucieczka kierowcy (6), nieposiadanie lub ukrycie pieniędzy (3) oraz udzielenie pomocy kierowcy ze strony osób, które przypadkowo znalazły się na miejscu napadu (2).

W 21 sprawach (30%) taktyka i technika przestępcza okazały się bardzo prymitywne. Świadczą o tym: rodzaj użytego narzędzia (klucze, cegła, metalowy płaskownik) oraz sposób zachowania się sprawców w czasie akcji i po czynie.

Podczas rozmowy z pasażerem kierowca taksówki nabrał do niego nieufności. Przejeżdżając obok parku w Częstochowie zatrzymał samochód i zwrócił się z prośbą.

do funkcjonariusza Milicji o wylegitymowanie pasażera. Pasażerem okazał się Marian L., uczeń 1 klasy Zasadniczej Szkoły Górniczej w Częstochowie. Mimo wylegitymowania, Marian L. w toku dalszej jazdy dokonał napadu rabunkowego na kierowcę taksówki (Akta Sądu Powiatowego w Częstochowie, sygn. V Kp. 260/64).

Gdy kierowca odpowiedział, iż nie ma przy sobie pieniędzy, napastnik wyraził zgodę na jazdę po pieniądze do domu pokrzywdzonego. Kierowca odwiózł sprawcę do komendy powiatowej Milicji (Akta Prokuratury Powiatowej dla m. Bydgoszczy, sygn. 2 Ds. 307/65).

Niewątpliwie niepokojącym zjawiskiem kryminologicznym jest to, iż w środowiskach przestępczych panuje przekonanie o łatwej drodze rabunku pieniędzy przez dokonanie napadu na kierowców taksówek, jednakże z zadowoleniem można odnotować dużą liczbę przypadków uniknięcia skutków napadu przez podjęcie efektywnej obrony.

Dla pełniejszej oceny taktyki i techniki przestępczej należy kilka uwag poświęcić sposobom użycia narzędzia. Ta kwestia, szczególnie przy uwzględnieniu rodzaju narzędzia (tabela 13), ma bowiem poważne znaczenie dla ustalenia, jak daleko sięgał zamiar przestępstwa przeciwko życiu. Sam rodzaj narzędzia nie zawsze jest ściśle związany ze stopniem nasilenia woli przestępczej znajdującej swój wyraz w przebiegu akcji. Świadczy o tym choćby fakt, iż sprawcy dysponujący bronią palną ograniczyli się bądź to do sterroryzowania kierowców, bądź też do zadania nieszkodliwego uderzenia rękojęścią pistoletu. Tylko w jednym przypadku sprawca dał strzał z pistoletu, przy czym sąd odrzucił tezę aktu oskarżenia o usiłowaniu zabójstwa i przyjął kwalifikację z art. 23 § 259 k.k., wysuwając pogląd, iż „oskarżony strzelił na postrach” (Akta Sądu Wojewódzkiego w Koszalinie, sygn. IV K. 243/59). Inaczej kwestia przedstawia się przy użyciu innych narzędzi, szczególnie tępych. Były one wykorzystane w sposób jak najbardziej intensywny, jednocześnie poważnie zagrażający życiu kierowców³.

Tabela 14

Wiek pokrzywdzonych

Wiek	Liczba pokrzywdzonych
Ogółem	77
21 - 25	3
25 - 29	3
29 - 33	17
33 - 37	20
37 - 41	16
41 - 45	4
45 - 49	4
49 - 53	5
53 - 57	2
57 - 61	3

³ Bliższe rozważania na ten temat patrz B. Hołyst, *Ocena prawnokarna napadów rabunkowych na kierowców taksówek*, Państwo i Prawo 1968, nr 3.

5. Zakres informacji dotyczących osób pokrzywdzonych jest stosunkowo mały; ich wiek przedstawiamy w tabeli 14. Z uzyskanych danych wynika, iż największa liczba pokrzywdzonych (68,8%) znajdowała się w wieku 29 - 41 lat.

Okres pracy w zawodzie kierowcy w przypadkach napadów rabunkowych (tabela 15) jest znacznie wyższy niż w sprawach o zamachy na ży-

Tabela 15

Okres pracy w zawodzie kierowcy

Okres pracy	Liczba pokrzywdzonych	Okres pracy	Liczba pokrzywdzonych
Ogółem	77	12 - 14	6
do 1 roku	1	14 - 16	4
2 - 4 lat	9	16 - 18	3
4 - 6	12	18 - 20	4
6 - 8	13	22	1
8 - 10	10	27	1
10 - 12	12	28	1

cie kierowców taksówek. Wszyscy kierowcy, na których dokonano napadu rabunkowego, byli żonaci. Zdecydowana większość kierowców (70) ukończyła 7 klas szkoły podstawowej. Wykształcenie pozostałych kierowców (7) było średnie lub niepełne średnie.

Ocena zachowania się kierowców taksówek w okresie bezpośrednio poprzedzającym napad rabunkowy pozwala na stwierdzenie, iż w większości przypadków (67) ich postępowanie nie może nasuwać zastrzeżeń z punktu widzenia zachowania normalnych wymagań osobistego bezpieczeństwa. Jednakże w dziesięciu sprawach można przypisać kierowcom „winę” za nieprzestrzeganie elementarnych środków ostrożności. Dotyczy to np. kontynuowania jazdy mimo niezdecydowania pasażerów co do celu podróży lub odmowy zajęcia miejsca na siedzeniu obok kierowcy, wyjazd w szczególnie niebezpieczne miejsce, niezadanie zaliczki przy bardziej odległych kursach itp. Tylko w jednej sprawie pokrzywdzonym był kierowca MPT. natomiast w 76 przypadkach — właściciele prywatnych taksówek. Jeżeli uwzględni się liczbowy stosunek prywatnych taksówek do taksówek MPT wyrażający się w przybliżeniu proporcją 10 : 1, to można stwierdzić, iż napady rabunkowe na właścicieli prywatnych taksówek są dokonywane ponad 7 razy częściej niż na kierowców MPT.

LES ATTAQUES À MAIN ARMÉE CONTRE LES CONDUCTEURS DES TAXIS

Résumé

La problématique criminaliste et criminologique des attaques à main armée a été présentée à la base de l'analyse de 70 affaires d'instruction et judiciaires.

Les données concernant le rythme annuel des attaques à main armée démontrent

la plus grande intensité en mois de décembre. L'analyse du rythme hebdomadaire mène à la conclusion que dimanche et samedi se distinguent par le plus grand nombre des attaques à main armée. 44% de tous les attaques ont lieu en ces jours. Dans la plupart des cas les attaques étaient commis dans les heures nocturnes.

Ce sont les hommes qui sont en principe les auteurs de ces attaques à main armée, ce qui est compréhensible étant donné le caractère spécifique et les circonstances de l'acte. Parmi 93 des auteurs on comptait 3 femmes. Le groupe le plus nombreux constituent les auteurs âgés de 21 ans (52%), cependant parmi les auteurs de l'attentat contre la vie des conducteurs de taxis dominent les classes plus âgées et ce groupe constitue 29%. Le groupe mentionné des auteurs agit le plus souvent en ensemble (3 personnes). Aucun des auteurs ne possédait pas de l'éducation secondaire. Sur 93 auteurs seulement 4 ont fini la dixième, 7 — la neuvième et 9 — la huitième. Parmi les auteurs la position dominante appartient aux travailleurs physiques non qualifiés (62%). Ce groupe constituait 37% dans les examens des auteurs des attaques à main armée contre les conducteurs des taxis. Il faut souligner le fait que 40% des auteurs ne travaillaient nulle part. Les auteurs des attaques à main armée contre les conducteurs des taxis proviennent des milieux démontrant un grand degré de la démoralisation et 43,5% des auteurs étaient déjà condamnés précédemment. Il résulte des examens que seulement 15 conducteurs (16%) au moment d'intenter une action criminelle se trouvaient sous l'influence de l'alcool.

Dans tous les cas on a planifié en détail la manière de l'action criminelle et dans la plupart décidée des affaires (67) on a prévu et usé des outils: émousses, aigus et des armes à feu. Dans le reste des cas on a préparé la supériorité physique décidée des auteurs sur la victime par une participation dans l'attaque de 2 ou 3 personnes.

Dans les plans criminels on peut distinguer quelques différences causées par le but des attaques à main armée. Si le but de l'attaque est le vol de la voiture, plus souvent on observe l'action dans l'ensemble de 2 - 3 personnes (75%), cependant dans les attaques commis pour conquérir de l'argent le nombre des cas de Faction dans l'ensemble atteint 47%. L'arme à feu est usée deux fois plus souvent dans les attaques dont le but était la conquête de la voiture (28%) que de l'argent (14%).

C'est sans doute le phénomène criminologique unquétant que dans les milieux criminels règne la conviction de la voie facile pour conquérir de l'argent au moyen de l'attaque à main armée contre les conducteurs des taxis. Cependant on peut constater avec une satisfaction un grand nombre de cas où on échappe les conséquences de l'attaque par une défense effective de la part du conducteur.

L'étendue des informations concernant des victimes n'est pas relativement grande. Le plus grand nombre de lésés (68,8%) étaient âgés de 29 - 41 ans. Dans la plupart des cas (67) la manière d'agir des conducteurs ne peut donner aucune réserve du point de vue de l'observation des exigences normales de la sécurité personnelle. Cependant dans 10 affaires on peut imputer la „faute" aux conducteurs pour inobservations des moyens élémentaires de la sécurité.